

Слід ураховувати, що у кожній групі правовідносин окремо визначається структура конкретних правовідносин, їхні елементів (предмет, об'єкт, учасники, зміст).

Щодо такого розподілу важливо розуміти, що на кожному етапі реалізації спеціального правового режиму (починаючи зі створення його концепції, встановлення, застосування, змін у разі необхідності та припинення у разі закінчення терміну функціонування або досягненні цілей) створення особливих умов має бути максимально уточнено та обґрунтовано, актуально для економіки з урахуванням потреб як місцевих жителів, так і держави в цілому.

Саме тому для найефективнішої реалізації спеціального правового режиму важливо правильно визначити методи, принципи і механізми правового регулювання відповідно до визначених галузей права та суспільних відносин, визначити відповідне застосування домінуючих принципів і методів, детально їх обґрунтувати та зафіксувати для виконання цілей та завдань, поставлених перед спеціальним правовим режимом.

Таким чином, структурування такої категорії права як спеціальний правовий режим дає змогу особам, що встановлюють норми законодавства (надають форму такому режиму), або є учасниками правовідносин, які у майбутньому їх реалізовуватимуть, зрозуміти та визначити базові принципи, методи та механізми правового регулювання для найефективнішого застосування та досягнення цілей встановлення спеціального правового режиму.

¹ *Оподаткування зовнішньоекономічної діяльності в Україні: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За заг. ред. М. Я. Азарова. – К.: ДІА, 2000. – С. 309.*

² Статті 5, 185 та глава 36 Митного Кодексу України від 11 липня 2002 року № 92-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.

³ Стаття 24 Закону від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

⁴ *Крупа Л. К вопросу о юридическом содержании понятия специальный правовой режим // Предпринимательство. Хозяйство. Право. – 2001. – № 2. – С. 12.*

Резюме

Особливості категорії спеціального правового режиму визначають особливості застосування окремих правовідносин. Це зумовлено комплексністю категорії, її міжгалузевим характером. Визначення при встановленні спеціального правового режиму умов, що врегульовані різними галузями права (конституційне, адміністративне, фінансове тощо), є дуже складним завданням для законодавця. Актуальність застосування цієї категорії на практиці зумовлено відсутністю системності в правовому регулюванні в сучасній Україні, необхідністю швидкого реагування на нові суспільні відносини та зміну вже існуючих.

Ключові слова: правовий режим, спеціальний правовий режим, зміст спеціального правового режиму, структура спеціального правового режиму.

Резюме

Особенности категории специального правового режима определяются особенностями применения отдельных правоотношений. Это связано с комплексностью категории, её межотраслевым характером. Определение при установлении специального правового режима условий, которые урегулированы различными отраслями права (конституционное, административное, финансовое и т.д.) является сложнейшей задачей для законодателя. Актуальность применения данной категории на практике обосновывается отсутствием системности в правовом регулировании в современной Украине, необходимостью быстрого реагирования на новые общественные отношения и на изменения уже существующих отношений.

Ключевые слова: правовой режим, специальный правовой режим, содержание специального правового режима, структура специального правового режима.

Summary

Features of the category of special legal status determined by the peculiarities of individual relationships. This is due to the complexity of the category, its interdisciplinary nature. Definition at establishing a special legal regime for the conditions that settled the various branches of law (constitutional, administrative, financial, etc.) becomes much more difficult for the legislator. The relevance of this category in practice is justified in the absence of systematic legal regulation in modern Ukraine, the need for rapid response to new social relations and to change existing relations

Key words: legal regime, a special legal regime, the contents of a special legal regime, structure of the special legal regime.

Отримано 10.10.2011

Н. О. МОЖАРОВСЬКА

Наталія Олегівна Можаровська, кандидат юридичних наук, доцент Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

В умовах створення інформаційного суспільства безпека кожної особи та держави синергетично пов'язана з низкою явищ, які стосуються інтелектуального потенціалу нації.

Останнім часом учені дедалі більше приділяють увагу одному з найбільш інтегральних напрямів методології вивчення соціального буття – соціальній синергетиці¹. Для розуміння міждисциплінарної природи об'єктів високотехнологічного інформаційного права потрібно з'ясувати сутність поняття «синергетика права». *Синергетика* – це відносно молодий міждисциплінарний науковий напрям. Синергетика вивчає загальні закономірності самоорганізації, становлення структур, які утворюються в складних відкритих системах у процесі перманентного потокового обміну речовиною, енергією та інформацією з навколишнім середовищем у нерівноважних умовах. Важливим для синергетики є виявлення просторово-часової структури організації, умов її виникнення і розвитку. Об'єктами дослідження синергетики є найрізноманітніші системи, від атома до людини. Синергізм (від грец. ухнесгпт – діючий разом) – явище посилення дії одного каталізатора додаванням іншого. Слово «синергетика» (від грец. ухн – спільно і есгпт – діючий) означає «спільна дія», тобто узгодженість поведінки часток, що відображено в функціонуванні системи як цілого². Пропонуються базові моделі, нові поняття й методи, які можуть бути застосовані в даній ситуації та стати основою побудови нової нелінійної пізнавальної парадигми, а можуть залишитися знахідками в різних дисциплінах.

Основним завданням синергетики є вивчення природних явищ і процесів, що ґрунтуються на принципах самоорганізації систем, які складаються з підсистем. Таким чином, синергетика – це наука, яка займається вивченням процесів самоорганізації й виникнення, підтримки, стабільності й розпаду структур всілякої природи³.

Зі світоглядної точки зору синергетику іноді позиціонують як «глобальний еволюціонізм» або «універсальна теорія еволюції», що дає єдину основу для опису механізмів виникнення будь-яких інновацій подібно до того, як колись кібернетику визначали терміном «універсальна теорія управління», яка однаково придатна для опису будь-яких операцій регулювання й оптимізації: у природі, техніці, суспільстві тощо. Час довів, що загальний кібернетичний підхід виправдав далеко не всі надії, що поклалися на нього. Аналогічно й тлумачення масштабного застосування методів синергетики зазнає критики⁴.

Зрозуміло, у соціальній і медійній системах з позицій управлінської діяльності нелінійність ґрунтується на багатоваріантності, тому інформаційно більш насичена. Інформаційна множина створює можливість вибору, адекватного цільовим настановам діяча. Чутливість нелінійного мислення до інформаційних мікроевпливів являє собою «режим із загостренням», здатний породити з будь-якої мікрофлуктуації макроструктуру (уявлення, тобто образ, і як наслідок – дію). Суб'єкт, що зафіксував і усвідомив певну інформацію, потенційно здатний відповідно до своїх індивідуальних якостей, умотивованості, розпушувати структуру в локальній зоні й за допомогою резонансного порушення призвести систему до точки біфуркації. Структура відповідно до принципу динамічної організованості (упорядкованості з потенційною можливістю дії) відкрита для діяча, тобто готова до зміни конфігурації⁵.

Інформаційний синергізм, або синергетичний ефект – це ефект взаємозв'язку й взаємодії, підвищення результативності за рахунок використання взаємозв'язку й взаємопосилення соціо-технологічного впливу інформаційної діяльності.

У системному підході аналіз ведеться, як правило, на якісному рівні. На відміну від системного підходу, де основну увагу акцентовано на зв'язках частин у цілому, синергетика досліджує причини властивостей системи⁶.

Таким чином, синергетика є науковою дисципліною, що розглядає закономірності процесів системної інтеграції й самоорганізації в різних системах.

Підхід – це комплекс механізмів пізнання або практики, що характеризує конкуруючі між собою стратегії і програми в науці, політиці, філософії або в організації життя та діяльності людей.

Стосовно науки інформаційного права синергетичний підхід містить систему прийомів, способів пізнання інформаційних явищ, процесів і станів науково-правової діяльності, спрямованих на розкриття каузусних явищ як у самій правовій науці, так і в юридичній практиці, на виведення законів, принципів перебігу інформаційних процесів і їхнє саморегулювання. Саме тому синергетичний ефект проявляється в теорії права й теорії правового регулювання тоді, коли в результаті погодженої, спільної дії елементів даних систем виникає нова якість, що не може бути досягнуто на рівні окремих їхніх елементів. Системно-інформаційний

підхід не заперечує системного підходу як універсального напряму методології спеціально-наукового пізнання і соціальної практики, а значно розширює можливості використання змістовно гнучких принципів системного підходу, які не підлягають будь-якій жорсткій концептуалізації⁷.

Зазначене спонукає до міркування, що в умовах постіндустріальної епохи, коли інформаційна сфера через новітні інформаційні технології пронизує і має значний вплив на інші сфери життєдіяльності суспільства та держави, високі пріоритети теорії інформаційного права в інформаційному синергізмі з іншими юридичними науками – адміністративним, конституційним, цивільним, фінансовим, інвестиційним, авторським правом та ін., дадуть можливість сформувати державною потужний базис для розвитку національного інтелектуального набуття.

Потрібно зазначити, що існує зв'язок високотехнологічної теорії інформаційного права з іншими юридичними науками – адміністративним, конституційним, цивільним, фінансовим, інвестиційним, авторським правом тощо.

Провідні країни світу серед основних напрямів своєї діяльності визначають державним пріоритетом створення належних умов для використання інтелектуального потенціалу нації та усвідомили нагальну необхідність цілеспрямованого упорядкування відносин в інформаційній сфері й приймають необхідні законодавчі акти, перебудовують діяльність органів влади, відповідальних за формування і реалізацію державної інформаційної політики. І це зрозуміло, бо життя будь-якого суспільства – це удосконалення у структурах та в системах управління.

В Україні державну інформаційну політику визначають Конституція України⁸, закони України – «Про основи національної безпеки України»⁹, «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки»¹⁰, «Про Концепцію Національної програми інформатизації»¹¹, «Про інформацію»¹², «Про радіочастотний ресурс»¹³, «Про інформаційні агентства»¹⁴, «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»¹⁵, «Про захист суспільної моралі»¹⁶, «Про зв'язок»¹⁷, «Про телекомунікації»¹⁸, «Про захист персональних даних»¹⁹, «Про доступ до публічної інформації»²⁰, а також багато інших чинних нормативних і підзаконних актів та інструкцій загального і спеціального змісту, в яких визначено співвідношення верховенства міжнародних норм з національними пріоритетами. Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» законодавець взагалі окреслив державну політику у сфері інформатизації, здійснивши достатньо глибокий аналіз процесу інформатизації в Україні на той час. Державна політика інформатизації розглядається «як складова частина соціально-економічної політики держави в цілому і спрямовується на раціональне використання промислового та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах вирішення комплексу поточних та перспективних завдань розвитку України як незалежної демократичної держави з ринковою економікою»²¹.

До загальних принципів державного регулювання даної сфери Закон відносить принципи «централізації і децентралізації, саморозвитку, самофінансування та самоокупності, державної підтримки через систему пільг, кредитів, прямого бюджетного фінансування».

Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» став поштовхом до початку дій, визначивши механізми її реалізації. Навряд чи можна стверджувати, що з розробкою й ухваленням згаданих законів держава повністю визначилася в своїй політиці інформатизації. Цього не може бути, зважаючи на динамічність і активність вдосконалення інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж, стрімке зростання інформаційного ресурсу (накопичення банків даних, електронні ЗМІ тощо) та неперервне якісне удосконалення узагальненого інформаційного продукту (наприклад, суспільний контент у соціальних мережах та електронне урядування). Проте, як зазначалося у березні 2002 р. у виступах на засіданні Міжвідомчої комісії з питань інформаційної політики та інформаційної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України (утвореної відповідно до Указу Президента України від 6 грудня 2001 р. № 1193): «стан інформаційної безпеки держави свідчить про недоліки в роботі доволі громіздкої системи органів, на які покладено завдання щодо формування і впровадження національної інформаційної політики. Численні доручення Президента України і рішення Уряду з питань вдосконалення ситуації в інформаційній сфері держави хронічно не виконуються». Водночас, Держкомзв'язку та інформатизації України констатував: «Створювані в рамках Національної програми інформатизації інформаційно-аналітичні системи окремих органів виконавчої влади реалізуються за відсутності системності, єдиної концепції та моделі інформаційних потоків. Фінансування більшості таких систем в органах державної влади відбувається поза межами Національної програми інформатизації і без загального узгодження. Це створює передумови для непродуктивного використання державних коштів, а також може призвести до ускладнення інтеграції цих складових в єдину інформаційно-аналітичну систему органів виконавчої влади». За результатами розгляду цього питання зазначалось про нагальність вдосконалення координації діяльності владних структур різного рівня з питань виконання Програми.

Таким чином, відсутність концептуальної системності нормативного забезпечення, те що мало би створити передумови «централізації і децентралізації, саморозвитку...» інформаційної сфери як у питаннях безпеки, так і в питаннях її розвитку, сприяє виникненню передумов погіршення ефективності державного управління, а, як наслідок, певних проблем суспільного характеру. Так, одним з актуальних питань сьогодення, що загострює інтерес вітчизняної наукової думки до гуманітарних питань управління інформаційною безпекою, є дослідження проблематики інформаційного впливу як суспільного явища. При цьому Закон дає низку визначень, що викликають полеміку серед вітчизняних науковців з причини своєї неповноти.

Інформаційний вплив – організоване цілеспрямоване застосування спеціальних інформаційних засобів і технологій для внесення змін до свідомості особи чи населення (корекція поведінки) та (або) інформаційно-технічної інфраструктури об'єкта та (або) фізичного стану людини.

Інформаційно-психологічний вплив – вплив на свідомість особи або населення з метою змін (корекції) їхньої поведінки.

Інформаційна безпека (згідно з законодавством України) – стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, що запобігає нанесенню шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, яка використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

Це визначення, як і сам Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», не зовсім повне тому, що не передбачається розгляд різновидів інформаційної безпеки. До того ж у цьому Законі дуже добре описано технічні аспекти інформаційної безпеки, але майже не приділено уваги інформаційно-психологічним аспектам.

У зв'язку з тим, що стан захищеності об'єкта від інформаційних впливів тісно пов'язано зі станом його інформаційного розвитку, прийнятнішим було би таке визначення: **інформаційна безпека** – стан захищеності особи, суспільства і держави, за якого досягається інформаційний розвиток (технічний, інтелектуальний, соціально-політичний, морально-етичний) та за якого сторонні інформаційні впливи не завдають їм суттєвої шкоди.

Це визначення найбільш оптимальне, тому що об'єднує пасивну (стан захищеності) та активну (стан інформаційного розвитку) складові, а також є лаконічним і передбачає поділ інформаційної безпеки на її різновиди, тобто безпеку особи, суспільства і держави.

Унаслідок слабкої інтегрованості України у світове інформаційне поле уявлення про Україну в світі формують ЗМІ інших держав, виходячи з їх власних геополітичних, політичних, військових, економічних та інших інтересів. Україна не може ефективно протистояти інформаційно-пропагандистським акціям інших держав, які через вторгнення в інформаційний простір України намагаються забезпечити свої політичні та економічні інтереси. Недоліки правового регулювання діяльності іноземних і спільних з нерезидентами компаній на українському інформаційному ринку, диспропорції в наповненні національного інформаційного простору, агресивні інформаційні впливи інших держав з метою маніпулювання свідомістю громадян України становлять загрозу національній безпеці. Відповідно постає завдання законодавчого впорядкування відносин стосовно використання інтелектуального потенціалу.

Нові, мало досліджені закони розвитку постіндустріального суспільства на структурному рівні не є збалансованими. Управлінські функції забезпечення нормотворчості сьогодні здебільшого орієнтовані на розв'язання існуючих проблем, на відміну від запобігання майбутнім небезпекам. «Держава за всі часи незалежності реально так і не виробила комплексу національного, цивілізаційного законодавства зі створення системи інформаційної безпеки. Вона мала би унеможливити не тільки загрози інформаційну інтервенцію з боку інших держав, а й забезпечити широкі та демократичні умови для розвитку і підтримки саме національного виробника якісної та високотребованої суспільством інформаційної продукції» – зазначає на одному з засідань РНБОУ²².

Як стверджують фахівці, загроза моральному здоров'ю громадськості та національній безпеці України криється не лише у відвертій демонстрації насильства та порнографії. «У засобах масової інформації поширюються такі явища, як приниження гідності окремих етнічних чи расових груп, розпалювання міжнародної ворожнечі, прояви національної нетерпимості та агресії, неповага до національних та релігійних святинь, а також пропаганда поширення наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління»²³.

Напрацьований вітчизняними та зарубіжними науковцями досвід у галузі інформаційної безпеки відкриває нормотворцю певні шляхи та напрями у вирішенні актуальних питань в умовах сьогодення. Так, наприклад, дослідники інформаційних впливів визначають чотири аспекти іноземної експансії в інформаційний простір України:

1. Встановлення іноземними організаціями і приватними особами контролю над українськими ЗМІ шляхом входження до складу співзасновників чи заволодіння контрольним пакетом акцій.

2. Безпосереднє розповсюдження на території Української держави іноземного інформаційного продукту (телевізійні та радіопрोगрами, друковані матеріали);

3. Професійний вплив на представників українських ЗМІ під час проведення іноземними неурядовими організаціями конкурсів, семінарів, закордонних стажувань.

4. Спрямований інформаційний вплив на Україну та її суб'єктів з боку іноземних держав, підпорядкованих їм структур або конкуруючих компаній²⁴.

Важливою рисою інформаційно-психологічної експансії суб'єктів геополітичної конкуренції є так званий «інформаційний (інформаційно-психологічний) неокolonіалізм», який поділяє усі країни та регіони світу на суб'єктів, які домінують в інформаційно-психологічному просторі та які є джерелами експансії, і на суб'єктів, які не володіють необхідними інформаційними ресурсами, технологіями й розвиненою інформаційно-телекомунікаційною інфраструктурою і тому є інформаційно залежними від суб'єктів-домінантів²⁵.

Як висновок, слід зазначити, що формування норми, яка сприяла би забезпеченню сталого продуктивного розвитку суспільства в постіндустріальну епоху, перекладає на довгострокову перспективу спектр існуючої проблематики.

Потенційно шкідливий непрофесійний, чи занадто професійний «креатив», що покликаний надати особі об'єктивно якісний інформаційний продукт, реально здатен скоригувати світоглядні засади суспільства і, на жаль, руйнує семантичні зв'язки базового понятійного простору. Як наслідок, знищуються передумови формування інтелектуально спроможного та потужного майбутнього суспільства²⁶.

Основа вирішення наявних суперечностей становить залучення синергетичного (такого, що враховує взаємодію складових складного суспільного організму) підходу для відновлення природних відносин між суб'єктами управління інформаційною безпекою, що дасть змогу реалізувати баланс управлінських функцій державного інституту, та вирішити нормативну неузгодженість шляхом закладення принципів розвитку, прозорості та відповідальності в системі законодавства.

Своєрідним індикатором якості для прийняття управлінських рішень в зазначеній сфері має бути наявність попередніх розрахунків на основі наукових підходів, у перспективному стратегічному плануванні інформаційного простору.

Викладене дає змогу стверджувати про необхідність визначення шляхом виваженого корегування морально-правових аспектів відповідальності за якість зворотного зв'язку суспільства як продукту інформаційного впливу.

¹ Митин Н. А. Нанобиология и синергетика. Проблемы и идеи / Н. А. Митин, Г. Г. Малинецкий, С. А. Науменко. – М.: Ин-т прикладной математики им. М. В. Келдыша РАН, 2005. – 31 с. – С. 15.

² Словник іншомовних слів за редакцією члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука. – К.: Головна редакція Української Радянської енциклопедії, 1977. – 775 с. – С. 615.

³ Аршинов В. И. Синергетика как феномен постнеклассической науки : автореф. дис. докт. философ. наук: 09.00.08 – философия науки и техники. / В. И. Аршинов; Рос. акад. наук. Ин-т философии. – М.: ИФ РАН, 1999. – 48 с. – С. 48.

⁴ История и синергетика : Методология исследования / [4; отв. ред.: С. Ю. Малков, А. В. Коротяев]. – М.: КомКнига, 2005. – 184 с. – С. 43.

⁵ Леонтьева Л. С. Синергетический контекст масс-медийного становления / Л. С. Леонтьева // Электронный журнал «Знание. Понимание. Умение». – 2009. – № 1. – Философия. Политология. <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/1/Leontieva/>
<http://refu.ru/refs/88/30724/1.html>. <http://refu.ru/refs/88/30724/1.html>.

⁷ Мірошніченко М. Системно-інформаційний підхід у контексті методологічного забезпечення наукового аналізу проблем теорії правової системи України / М. Мірошніченко // Право України. – 2007. – № 6. – С. 22–25.

⁸ ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

⁹ ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351. Із змінами внесеними згідно із Законом № 3200-IV (3200-15) від 15 грудня 2005 р. – ВВР України. – 2006. – № 14. – Ст. 116.

¹⁰ ВВР України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

¹¹ ВВР України. – 1998. – № 75/98-ВР // ВВР України. – 1998. – № 27–28.

¹² ВВР України. – 1992. – № 48. – Ст. 651; Із змінами від 6 квітня 2000 р. – ВВР України. – 2000. – № 27. – Ст. 213; від 27 лютого 2002 р. – ВВР України. – 2002. – № 29. – Ст. 194; від 3 квітня 2003 р. – ВВР України. – 2003. – № 28. – Ст. 214.

¹³ ВВР України. – 2000. – № 36. – Ст. 298.

¹⁴ ВВР України. – 1995. – № 13. – Ст. 83.

¹⁵ ВВР України. – 2006. – № 26. – Ст. 347.

¹⁶ ВВР України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.

¹⁷ від 16 травня 1995 р. (в редакції від 5 червня 2003 р.) ВВР України – 2006. – № 30. – Ст. 258.

¹⁸ ВВР України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.

¹⁹ ВВР України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.

²⁰ ВВР України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

²¹ Програма інтеграції України до Європейського Союзу. Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000 // www.rada.kiev.ua/zak1.htm.

²² Аналіз регуляторного впливу // Державний комітет телебачення і радіомовлення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=74070&cat_id=58768. – 2010. – 24.03. – Назва з екрана.

²³ Нацкомиссия признала South Park порнографией. MTV Украина грозит криминальная ответственность // Корреспондент.net (<http://korrespondent.net>). – 2010. – 4.11.

²⁴ Кузьменко А. Інформаційно-психологічна війна епохи глобалізації (Частина 10. Росія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://policy.infokiev.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=41. – 2010. – 8.03. – Назва з екрана.

²⁵ Манойло А. В. Об'єкти і суб'єкти інформаційного протистояння [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psy-factor.org/lib/psywar24.htm>. – Назва з екрана.

²⁶ Можаровська Н. О. Гуманітарно-правові проблеми управління інформаційною безпекою: доповідь // Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: Зб. матер. наук.-практ. конф. [«Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави»], (м. Київ, 17 березня 2010 р.). – К.: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 2010. – С. 272.

Резюме

Статтю присвячено висвітленню проблеми звуженого підходу при формуванні базових принципів інформаційного права в державі, що має негативні наслідки при вирішенні питання інформаційної безпеки.

Ключеві слова: інформація, інформаційне право, інформаційна безпека, інформаційний синергізм, інформаційний вплив.

Резюме

Статья посвящена освящению проблемы суженного подхода при формировании базовых принципов информационного права в государстве, что приводит к негативным последствиям при решении вопросов информационной безопасности.

Ключевые слова: информация, информационное право, информационная безопасность, информационный синергизм, информационное влияние.

Summary

A paper is devoted to the sanctification of the problem narrowed approach to the formation of the basic principles of Information Law in State, which leads to negative consequences in addressing the issue with information security.

Key words: information, Information Law, information security, information synergism, information impact.

Отримано 7.11.2011

О. В. ТИХОНОВА

Олена Вікторівна Тихонова, кандидат юридичних наук, доцент Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Сьогодні Україна прагне до визнання себе державою, яка не несе загрози світовому співтовариству щодо легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. На виконання вимог FATF було прийнято ряд нормативно-правових актів, які призначені протидіяти зазначеному явищу. Саме в одному з таких актів було передбачено появу нового різновиду контролю – фінансового моніторингу, який зобов'язані здійснювати визначені в законодавстві суб'єкти фінансового моніторингу (державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу (далі – СПФМ)).

Нині вивченню питань, пов'язаних з діяльністю суб'єктів фінансового моніторингу, приділяють увагу багато вчених. Окремі аспекти діяльності суб'єктів фінансового моніторингу у своїх працях висвітлювали В. Т. Білоус, О. Є. Звірко, А. О. Клименко, І. В. Коломієць, О. Є. Користін, В. А. Некрасов, О. П. Орлюк, О. Росоляк, Л. А. Савченко. та ін. Проте окремі аспекти юридичної відповідальності зазначених суб'єктів розглянуто не в повному обсязі.

Метою даної статті є аналіз особливостей притягнення до юридичної відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу та розроблення шляхів його вдосконалення.

Однією з гарантій забезпечення вимог законодавства, спрямованого на протидію відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, є юридична відповідальність за порушення правил фінансового моніторингу. Саме вона є тим дієвим важелем, який спонукає суб'єктів первинного фінансового моніторингу до безумовного виконання положень відповідних нормативно-правових актів¹. Як зазначено в ст. 17 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) грошових доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (далі – Закон України) особи, винні у порушенні вимог цього нормативно-правового акта, несуть кримінальну, адміністративну та цивільно-правову відповідальність згідно із законом².

Кримінальну відповідальність за порушення правил фінансового моніторингу передбачено у ст. 209-1 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму». Вона настає за вчинення одного з таких діянь:

- умисне неподання інформації про фінансові операції;
- умисне подання завідомо невірогідної інформації про фінансові операції;
- незаконне розголошення у будь-якому вигляді інформації особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю³.

Санкцією зазначеної статті за перші два діяння передбачено відповідальність у вигляді штрафу в розмірі від 1000 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. За третє діяння встановлено відповідальність у вигляді штрафу від 2 тис. до 3 тис. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

У диспозиції йдеться про неподання або подання завідомо невірогідної інформації спеціально уповноваженому органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу щодо операцій, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу. Основною умовою настання кримінальної